

Editorial

Vážení čtenáři,

V souvislosti se všemi debatami kolem rozšíření Evropské unie a úkoly, před kterými Evropa stojí, by mohl vzniknout dojem, že budoucnost je pro mladé, dravé, vzdělané, a tedy perspektivní. S jakýmsi ostychem je ticho o tom, že společnost se skládá – a stále víc – z lidí starších, z více než osmi milionů lidí žijících na venkově.

Kvalifikace lidí, kterým je dnes přes třicet let, byla získaná pro jinou strukturu pracovních míst, než máme a budeme mít. Naštěstí více než sedmdesát dva procent lidí má středoškolské vzdělání, ale jen něco přes dvanáct procent třicetiletých a starších lidí prošlo vysokoškolským studiem. To ambicím na vytvoření společnosti založené na znalostech, stačit nemůže. Podobně je tomu s jazyky, kterým jsme se učili, byla to především ruština, u těch ještě starších němčina. Někteří sice měli příležitost se pár let ve škole učít anglicky, francouzsky nebo třeba italsky, ale odbornou terminologii se nenaučili, protože v cizích jazycích převážná většina lidí nepracovala.

Ti, kteří se nechopili příležitosti po roce 1989, nebo takovou příležitost prostě neměli, sledují s obavami změny v důchodovém systému. Představa odchodu do důchodu v třiašedesáti letech vyvolává u lidí, kterým je dnes přes čtyřicet let, otázky o tom, co budou dělat, zda vůbec najdou práci a v jakém podniku? Kdo je zaměstná, když už dnes jsou nejistí vedle mládeže, pro kterou je počítač stejnou samozřejmostí jako telefon a kteří alespoň jeden západní jazyk znají. A přesto je její nezaměstnanost vysoká. Ale nic není černobílé.

Že se vývoj nedá zastavit, že populace stárne nejen u nás, ale téměř v celé Evropě a že důchodová reforma je nutná, o tom není pochyb. Že člověk, který potřebuje splnit nároky na své pracovní uplatnění, se musí dále vzdělávat, je naprostá pravda.

Jiná věc je, jak na to. Kde najít radu, peníze, čas a dobrou vzdělávací instituci, aby se lidé naučili to, co potřebují k získání práce? Jak rozhodnout to, co se už v průběhu života naučili? Příkladem toho, jak se s tímto problémem vyrovnávají naši evropští sousedé, je celá řada. I mezi kandidátskými zeměmi. Budují něco, čemu se říká systémem vzdělávání dospělých, systémem dalšího vzdělávání nebo dalšího profesního vzdělávání. V jeho rámci řeší otázky, jak nejlépe předvídat kvalifikační potřeby, co učit – jaké obory, ale i jaké předměty, jak učit dospělé lidi, aby znovu neztráceli čas tím, co už znají, jak rozhodnout i další znalosti a zkušenosti získané v průběhu života. Jak celou takovou soustavu uvést do pohybu a jak ji financovat a kdo má za tohle všechno nést zodpovědnost.

Takový systém budujeme i v naší zemi. Je to obtížný a někdy nesmyslně konfliktní proces. Probíhá boj o kompetence, i když by mělo jít spíše o konsensus a spolupráci, protože zaměstnanost a uplatnění občanů je věc příliš vážná. Je slibné, že se ustavuje Rada vlády pro lidské zdroje, ve které jsou zastoupeni zástupci těch, kteří mají zodpovědně ovlivňovat vývoj naší společnosti v této oblasti. Věřím, že tento orgán najde dost sil i invence k tomu, aby byl schopen s jasnou vizí systematicky pracovat na ohromném množství praktických řešení, doporučení, změn aj., které je třeba pro efektivní vzdělávání dospělých vykonat. Je to šance pro nás všechny, nesmíme dopustit, aby se tato Rada stala jen dalším formálním klubem, který by postupně usnul do nebytí. Taková šance by se nemusela dlouho opakovat.

Vaše PhDr. Miroslava Kopicová
Ředitelka NVF

Letošní Kroměříž se věnovala celoživotnímu učení

I letos se Národní vzdělávací fond podílel na obsahu celostátního semináře o odborném vzdělávání, který se již po deset let každoročně koná v Kroměříži. Tématem letošního semináře, jenž ve dnech 13. – 15. května uspořádal Zlínský kraj, MŠMT a Hospodářská komora České republiky, bylo Celoživotní učení a vstup České republiky do Evropské unie.

Toto téma nebylo vybráno náhodou, neboť celoživotní učení je pokládáno v Evropě a postupně také v ČR za téma aktuální a pro rozvoj vzdělávání a zaměstnanosti za jednu z priorit. Celostátního semináře v Kroměříži se zúčastnily dvě stovky pracovníků z oblasti odborného vzdělávání, ať již z různých odborných škol, podniků, úřadů nebo dalších organizací.

Spojitě nádoby vzdělání a zaměstnanosti

Z plenární části kroměřížského semináře byla patrná důležitost, kterou semináři přikládali představitelé institucí zabývajících se odborným vzděláváním. Z reprezentantů českých státních orgánů zde vystoupil náměstek ministra práce a sociálních věcí

JUDr. Miroslav Fuchs, který se zaměřil na vývoj evropské politiky zaměstnanosti v posledních letech a na dopady této strategie

pro rozvoj vzdělávání a zaměstnanosti v ČR. Svě projevy v Kroměříži přednesli také dva vzácní hosté - představitelé Evropské komi-

Jednání semináře v Arcibiskupském zámku

Foto: Jiří Coufal

se, a to za generální direktorát Vzdělávání a kultura pan Otto Dibelius a za generální direktorát Zaměstnanost pan Julius op de Beke. Shodně ve svých vystoupeních potvrdili, že Evropská komise považuje rozvoj celoživotního učení za jednu z hlavních priorit celkové politiky Evropské unie. V jejich vystoupeních rovněž zaznělo, že Evropa stárne a že právě celoživotní učení může být důležitým faktorem pro další vzdělávání věkově starších občanů zemí EU tak, aby se na trhu práce mohli uplatnit až do důchodového věku. Ředitelka NVF Miroslava Kopicová se ve svém vystoupení podrobně zabývala rozvojem lidských zdrojů z hlediska očekávaného vstupu ČR do Evropské unie. Vysvětlila význam Strategie pro rozvoj lidských zdrojů, kterou schválila vláda ČR letos v březnu, a informovala účastníky o přípravných pracích a dokumentech vzhledem k budoucímu využívání evropských strukturálních fondů pro rozvoj lidských zdrojů u nás.

Jednání v sekcích

Důležitou součástí semináře bylo jednání ve třech sekcích, z nichž dvě obsahově připravil a zajistil NVF. V sekci A - **Využívání evropských programů v odborném vzdělávání** měli účastníci možnost poznat dosavadní implementaci několika evrop-

ských programů využívaných i pro rozvoj celoživotního učení, a to programů Leonardo da Vinci, EQUAL (jejich implementaci v ČR zajišťuje NVF) a Grundtvig. Hovořilo se zde nejen o možnostech využívání těchto programů, ale byly zde prezentovány i příklady konkrétních projektů z těchto programů. Z programu Leonardo da Vinci zde byly ukázky tří projektů mobility, které letos v březnu získaly ocenění pečeti kvality, a dvou pilotních projektů.

Sekce B se zabývala tématem **Vzájemné uznávání kvalifikací v EU**, a to z hlediska státní správy, výzkumných institucí i podnikové sféry. Například zde zaznělo, jak důležité bude zanedlouho celoživotní profesní poradenství pro občany, kteří v průběhu kariéry budou muset měnit kvalifikaci nebo profesi. Diskutovalo se také o problému certifikací dalšího vzdělávání, o uznávání kvalifikací různých profesí po vstupu ČR do EU. Škoda Auto Mladá Boleslav prezentovala svůj program výcviku mladých manažerů a vedoucí úseku vzdělávání tohoto podniku Karel Chadt uvedl, že další vzdělávání ve firmách, které chtějí v Evropě i ve světě uspět, je už běžnou praxí.

Sekce C zaměřená na téma **Příprava na využívání Strukturálních fondů pro rozvoj celoživotního učení**, účastníky seznámila s pracemi a dokumenty, zaměřenými na budoucí využívání Evropského sociálního

fondů v České republice, které probíhají v několika ministerstvech – MPSV, MŠMT, MMR a v Národním vzdělávacím fondu. Bylo možné v ní získat informace také o využívání programu Phare Fond rozvoje lidských zdrojů, z něhož byly také předvedeny ukázky konkrétních projektů. Podobně jako v sekci A i zde účastníci diskutovali o tom, jak využívání evropských programů u nás rozšířit a jaké šance po vstupu do EU např. z Evropského sociálního fondu budou moci využívat.

Jak je již na kroměřížských seminářích obvyklé, přijali jeho účastníci na závěr memorandum, v němž jednak vyjadřují své stanovisko k rozvoji celoživotního učení v ČR v evropském kontextu a jednak příslušným orgánům doporučují opatření, která by umožnila současný stav zlepšit. V memorandumu účastníci letošního semináře zdůraznili důležitost celoživotního učení a podpořili vstup České republiky do EU. Doporučili rovněž vznik Rad pro rozvoj lidských zdrojů v krajích a vyzvali příslušné orgány k vytvoření náležitých implementačních struktur, které jsou potřeba pro využívání Evropských strukturálních fondů pro rozvoj celoživotního učení.

Jaromír Coufalík, Alena Kazdová

Užitečná výměna informací k rozvoji lidských zdrojů

Pracovní oběd pro zpracovatele ankety týkající se problematiky rozvoje lidských zdrojů v krajích ČR a pro další odborníky z této oblasti připravil tým rozvoje lidských zdrojů NVF dne 23. dubna 2003 v Praze.

Na setkání přijelo třicet sedm účastníků: tři náměstci hejtmanů, čtrnáct zástupců krajských úřadů zabývajících se rozvojem lidských zdrojů (zejména z odborů regionálního rozvoje a odborů školství), šest členů hospodářských komor, jedna zástupkyně úřadu práce, pět spolupracujících expertů, tři novináři a pět pracovníků NVF.

Po představení všech účastníků upozornila Ivana Sládková z týmu rozvoje lidských zdrojů NVF na skutečnost, že význam, který má problematika rozvoje lidských zdrojů v krajích, se zdá být spíše okrajový, alespoň při pohledu zvenku, jak ukázala práce s anketou). Vzájemná komunikace odpovědných pracovníků i odborníků v této oblasti rovněž vyžaduje zlepšení.

Ředitelka Národního vzdělávacího fondu Miroslava Kopicová uvedla širší souvislosti vzniku dokumentu Strategie rozvoje lidských zdrojů ČR, současný stav a očekávané kroky jeho realizace. Dokument byl schválen vládou 3. března 2003 a je včetně příslušného usnesení vlády vystaven na stánkách www.nvf.cz/novinky. Dále seznámila účastníky s probíhajícím procesem zřízení Rady vlády pro rozvoj lidských zdrojů.

Zdeněk Palán z NVF připravil přehled legislativních opatření týkajících se rozvoje lidských zdrojů (vzdělávání dospělých). Zdůraznil, že problematika vzdělávání dospělých je řešena fragmentálně v různých právních normách.

S připravovanou inspirační databankou seznámila účastníky Petra Jedličková. Jde o informační podporu strategického řízení rozvoje lidských zdrojů, která vzniká na NVF. Pro spolupráci na tvorbě databanky tým rozvoje lidských zdrojů NVF vyhledává partnery v krajích.

Odpoledne proběhla diskuze ve skupinách na téma „zkušenosti a konkrétní aktivity v oblasti rozvoje lidských zdrojů v krajích“. Účastníci si vyměňovali zkušenosti mimo jiné se zpracováváním podkladů pro rozhodování – například se šetřením potřeb trhu práce. V diskuzi byl také naznačen problém chybějícího moduluvého systému vzdělávání a dále problém odpovědnosti krajské rady pro rozvoj lidských zdrojů.

Víceúčelová vzdělávací centra navrhovaná v operačním programu RLZ představil Zdeněk Palán. Následovala diskuze nad otázkami o možné podobě víceúčelových vzdělávacích center v krajích. Diskuze bude pokračovat na dalším setkání, které proběhne v některém z krajů a bude zaměřeno právě na otázky vzniku a fungování víceúčelových vzdělávacích center.

Poznámka: právě otevíráme on-line diskuzi k problematice RLZ, zejména k otázkám z našeho setkání. Zadejte do Vašeho webového prohlížeče adresu: www.nvf.cz/diskuze, klikněte na téma: Strategické řízení RLZ v krajích a zapojte se.

Ivana Sládková

O grantech se nejčastěji dozvídají školy z internetu

Národní informační středisko pro poradenství, které je součástí Národního vzdělávacího fondu (NVF) a členem evropské sítě Euroguidance, iniciovalo vznik studie, která se zaměřila na zmapování české a zahraniční grantové nabídky dostupné českým školám.

Smyslem výzkumného projektu bylo zkoumání dosavadních zkušeností českých škol s účastí v grantové soutěži. Výsledkem průzkumu, který probíhal v letech 2001-2002 a který realizoval na zadání NVF Ústav pedagogických věd Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, je publikace Grantové nabídky a české školy.

Publikace vznikla jako týmové dílo pracovníků Ústavu pedagogických věd Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně pod vedením doc. PhDr. Milana Pola, CSc. a doc. PhDr. Milady Rabušicové a byla vydána začátkem roku 2003 Národním vzdělávacím fondem. Její hodnota spočívá jak v konkrétních statistických výstupech, které během výzkumného projektu v letech 2001-2002 zjistil autorský tým z Ústavu pedagogických věd Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, tak v závěrečných doporučeních pro poskytovatele a uživatele grantových nabídek. Cenné na závěrečných doporučeních je, že se autoři formulují principy, jakými by se školy, které mají zájem o získání finančních prostředků z grantů, měly řídit, aby v grantové soutěži obstály, popřípadě, aby byly schopné si grantové nabídky vyhledat a zpracovávat.

Konference o grantech

Publikace také shrnuje současný stav zájmu vedení škol o využívání grantových nabídek, a to jak českých, tak zahraničních. Význam publikace navíc tkví i v tom, že vychází velmi aktuálně, totiž v období přípravy naší země do EU, a podtrhuje tak široké možnosti, které získávání grantů může pro rozvoj každé školy znamenat. Výsledky průzkumu a závěry zformulované v publikaci byly vedoucími řešitelského týmu Milanem Polem a Miladou Rabušicovou veřejně prezentovány 19. března 2003 na celostátní konferenci České školy a grantové nabídky, kterou v Praze organizoval Národní vzdělávací fond. Značná účast pracovníků různých typů škol, pedagogických poraden a center, úřadů práce a veřejné správy potvrdila, že informací na téma granty není zatím moc a přitom zájem o to, jak se dozvědět o grantech, jak postupovat při jejich zpracovávání a jak v soutěži o ně obstát, je veliký. Základní otázkou průzkumu, která v publikaci zaznívá, je: k čemu mohou školy grantů využívat, proč by se měly do grantové soutěže vlastně zapojovat. Průzkum totiž ukázal, že mnohé školy v této otázce ještě jasně nemají a že granty se často snaží získávat hlavně školy, které vědí, jak získané prostředky pro zvýšení kvality studia využívat. Výzkum i zmíněná publikace jsou proto velmi užitečnou součástí osvěty při vedení škol všech stupňů, motivem, aby se začaly kromě všedních starostí zajímat i o tyto záležitosti.

Co průzkum naznačil

Průzkum měl dvě fáze. Nejprve si realizátoři projektu sestavili kompletní přehled o grantových nabídkách, které jsou u nás nabízeny různými

Vicehejtmanka kraje Vysočina Mgr. A. Štěrbová (vlevo) a doc. M. Rabušicová z MU Brno

nadacemi či agenturami a které mohou být využívány jako zdroje pro rozvoj všech typů škol v ČR.

Druhá fáze výzkumu zahrnovala vztah škol k existující grantové nabídce.

Součástí průzkumu bylo anonymní dotazníkové šetření. Bylo zaměřené na ředitele středních škol, vyšších odborných škol, na fakultách vysokých škol pak na pracovníky odpovědné za vědu, výzkum a rozvoj. Celkem bylo osloveno 600 ředitelů středních škol, 173 ředitelů vyšších odborných škol a 140 vedoucích pracovníků všech veřejných

a soukromých vysokých škol. Součástí průzkumu byly také rozhovory s některými vedoucími některých fakult vysokých škol, dále analýzy výročních zpráv škol apod.

Výsledky ukázaly, že vedení škol si je vědomé významu získávat prostředky díky grantům, nicméně z řady důvodů se zatím do grantových soutěží příliš nehrne. Dokonce i podle typů škol se objevují diference v přístupu ke grantům. Dá se shrnout, že čím vyšší stupeň školy, tím více se o granty zajímá. Pro vysoké školy je například získávání grantů znakem dobré pověsti, povzbuzující je, že ředitelé středních a vyšších škol si granty taky začínají uvědomovat jako nástroj k tomu, jak o škole dát vědět veřejnosti, že je kvalitní.

Další poznatek: Úspěšné školy jsou aktivnější. Průzkum potvrdil, že školy, jejichž zaměstnanci se angažují ve výběrových řízeních o granty, jsou v soutěži celkem úspěšné. Na druhé straně ale existuje i dost početná skupina škol všech stupňů, které se do soutěže o granty nezapojily ještě vůbec.

Velmi podstatným závěrem průzkumu je jisté definování některých příčin, proč se školy do grantů nepouštějí. Co tomu podle nich samotných brání?

Důvody uvádějí vedoucí škol nejrozumnější – nevěří, že by soutěž vyhráli nebo si myslí, že by to kapacitně ve škole nezvládli. Zajímavé je, že ale takřka neuvádějí jako důvod např. nedostatek financí. Důvodem neúčasti v soutěži bývá i to, že někteří hodnotí granty jako náročné z hlediska vstupních předpokladů, nejasných pravidel přidělování grantů. Zejména u evropských projektů často uváděli respondenti, že jsou velmi formálně náročné, ale na druhé straně se podle nich v těchto projektech lépe komunikuje s donátory.

Nejvíce informací o grantech získávají školy prostřednictvím internetu, do určité míry získávají informace také od jednotlivých rezortů. Většina vysokých škol má pro oblast grantů vyčleněny specialisty, ovšem na nižších stupních tomu tak není. Většina škol by přivítala v práci s granty nějakou podporu – od institucí rezortních, regionálních či místních nebo přímo od donátorů.

Publikace Grantové nabídky a české školy obsahuje také seznam a kontakty konkrétních donátorů s nabídkami, které poskytují. Více informací na www.nvf.cz/euroguidance.

Alena Kazdová

Leonardo ve Vídni

Čtyři pracovníci Národní agentury programu Leonardo da Vinci se koncem dubna 2003 zúčastnili ve Vídni mezinárodního tematického kontaktního semináře *Transparency, Recognition and Quality in Vocational Training*, který uspořádali jejich rakouští kolegové. Jak název semináře napovídá, bylo jeho cílem přispět prostřednictvím projektů programu Leonardo da Vinci k podpoře priorit evropské vzdělávací politiky, stanovených Kodaňskou deklarací. Sešli se tam s více než dvěma stovkami dalších účastníků z téměř dvaceti evropských zemí.

Seminář poskytl možnost zlepšit informovanost účastníků - potenciálních předkladatelů budoucích projektů, zástupců různých institucí odborného vzdělávání a podpory zaměstnanosti a sociálních partnerů o aktivitách, které v současné době na evropské úrovni probíhají v oblasti srovnávání a uznávání kvalifikací a kvality odborného vzdělávání. Referovali o nich odborníci z rakouského Ministerstva vzdělávání, vědy a kultury, popř. dalších státních orgánů, kteří působí v pracovních skupinách, ustavených na evropské úrovni. To pomáhalo v orientaci, jaká témata projektů a jejich produkty by mohly být pro zúčastněné země v příštích letech největším přínosem.

Těžiskem jedenapůldenního semináře byly diskuse o potenciálních budoucích projektech, které by se obsahově vztahovaly k některému z devíti témat, jež organizátoři semináře vybrali. Šlo například o tematiku evropských certifikátů v určitých oborech, pod-

pory rozvoje lidských zdrojů v podnicích, uznávání výsledků neformálního učení nebo vývoje a využívání standardů kvality v dalším odborném vzdělávání. V těchto diskusích se jednak zpřesňovaly projektové záměry a jednak se sjednávala spolupráce potenciálních řešitelů. Program semináře doplňovaly informace o úspěšných dokončených nebo probíhajících projektech, které poskytovali buď pracovníci Národních agentur programu nebo předkladatelé projektů. Česká Národní agentura programu Leonardo da Vinci patří k těm, které na semináři měly svůj stánek. Její pracovníci přivezli ze semináře mj. žádosti různých organizací z Rakouska a dalších zemí, které mají zájem předložit návrhy nových projektů a spolupracovat v nich s českými organizacemi. Tyto žádosti Národní agentura umístí na své webové stránce na adrese www.nvf.cz/leonardo.

Stánek české agentury ve Vídni

Jaromír Coufalík

WORKSHOP „Učící se společnost a jedinec v procesu transformace“

Po dva dny - 24. a 25. března 2003 probíhal v Českém Krumlově workshop tematické sítě programu EURONE&T, která nese název „Cesta k evropské společnosti: Výzvy evropské integrace pro politiku a výzkum v oblasti vzdělávání“

Přednášející Arjen Vos z Evropské vzdělávací nadace a Burkart Sellin z Evropského centra pro odborné vzdělávání

Workshop zaměřený na téma „Učící se společnost a jedinec v procesu transformace“ byl za účasti asi 40 expertů z 18 zemí zahájen *Michaelem Kuhnem* z Fóra pro evropskou regionální politiku Univerzity v Brémách, Spolková republika Německo a *Olgou Strietskou-Ilinou* z Národního observatoře zaměstnanosti a vzdělávání Národního vzdělávacího fondu. V průběhu dvou dnů bylo předneseno 12 referátů na témata související se vzdělávací politikou a politikami, které přispívají k rozvoji učící se společnosti a ekonomiky znalostí, z pohledu učícího se jedince a společnosti, která se nachází v transformaci k tržní ekonomice a zároveň prochází změnami souvisejícími se vstupem do EU. Ústředním motivem workshopu se staly hlavní výzvy Lisabonského summitu.

Náměstek ředitele Evropského centra pro odborné vzdělávání (CEDEFOP) *Stavros Stavrou* prezentoval politické zázemí celoživotního vzdělávání a horizontální vztahy, které mezi nimi existují. Zmínil se o hlavních výzvách celoživotního vzdělávání a o osmi pracovních skupinách ustanovených Komisí pro podporu mezinárodní spolupráce na třinácti prioritních tématech

úzce souvisejících s podporou celoživotního učení. *Arjen Vos* z Evropské vzdělávací nadace se ve svém vystoupení soustředil na měnící se trendy přístupu Evropské unie k řešení různých politik, které směřují k otevřeným formám koordinace a vzájemnému učení se z dobrých příkladů např. formou „benchmarkingu“ a „peer review“. *Tamáš Pál* z Ústavu sociologie Maďarské Akademie věd přednesl výsledky analýzy transformace evropských systémů výzkumu a vývoje ve střední a východní Evropě z hlediska národních inovačních kapacit. *Ronald Sultana* z University Malta seznámil posluchače s hlavními výzvami oslovujícími poradenství v oblasti vzdělávání a zaměstnanosti v podmínkách informační a učící se společnosti v kandidátských zemích. *Yukiko Sawano* z Národního výzkumného ústavu pro vzdělávací politiku Japonska prezentovala externí pohled do vývoje celoživotního učení se v rozšiřující se Evropě. Obsáhle zpracovaná vystoupení byla pro účastníky připravena ve formě sborníku (436 stran), který bude po úpravách a doplnění vydán v roce 2004.

(OSI, ZF)